

Ornitologické poznámky z pozostalosti Františka Baláta (Z Slovensko)

Ornithological notes from the inheritance of František Balát (W Slovakia)

Peter RÁC

Lermontovova 4, 811 05 Bratislava, Slovensko

*Unpublished faunistical data on birds are compiled from the inheritance of Czechoslovak ornithologist Dr. František Balát (*July 22, 1925 – †April 20, 1992). The data was sampled in western Slovakia in 1946–1991. Breeding of some mentioned species is not known more in Slovakia (Burhinus oedicephalus, Emberiza hortulana, Lanius senator, Monticola saxatilis, Numenius arquata).*

Medzi ornitológmi z Českej republiky, ktorí významne prispeli k poznaniu avifauny Slovenska, patrí na popredné miesto RNDr. František Balát, CSc. (22. 7. 1925 Hodonín – 20. 4. 1992 Tišnov).

Prvé kontakty so Slovenskom mal F. Balát už v detskom veku. V jeho poznámkach nachádzame zápis zo 7. 8. 1933, keď (ako 8 ročný) pozoroval vtáky na Sliači. Druhý zápis nachádzame krátko po prechode frontu: „1. 5. 1945 poprvé zase na Slovensku v holičskom lese“. V okolí Holiča pozoroval vtákov aj 4. 9. 1945 a v novembri 1945 navštívil v Trnave F. Matouška, kde sa chcel oboznámiť v tom čase s novým druhom – hrdličkou záhradnou. Od roku 1946 už podniká na Slovensko cieľené exkurzie za účelom pozorovania a krúžkovania vtákov. Na Slovensku ornitologicky pracoval prakticky po celý život. Posledný záznam v jeho „Kroužkovací knihe“ je z 15. 6. 1991, keď krúžkoval mláďatá rybárov riečnych na Záhorí.

Menej známe sú aktivity RNDr. F. Baláta na poli ochrany prírody na Slovensku. Spolupracoval s generálnym konzervátorom Júliusom Matisom, ktorému posielal

konzervátorské správy z chránených území (aj z botanických lokalít, ktoré navštívil so svojou manželkou botaničkou RNDr. Emiliou Balátovou-Tuláčkovou, DrSc.). V lesníckych kruhoch aktívne presadzoval ochranu hniezdných lokalít orliakov morských, hlavne obmedzenie ťažby a zväžania dreva na lokalitách, v čase ich inkubácie. O týchto aktivitách sa dozvedáme až z korešpondencie v jeho pozostalosti. Zaoberal sa aj problémami ochrany a znovu zavodnenia rezervácie „Šúr“ (Balát 1951).

Po smrti RNDr. Františka Baláta sa dostala jeho pozostalosť do Ornitologickej stanice Múzea Komenského (ORNIS) v Píferove, kde je pozostalosť aj v súčasnosti uložená. Súčasťou tejto pozostalosti sú terénne denníky (1942–1951, 1954–1956), kalendáre – diáre (1956–1986; kde si zapisoval terénne exkurzie, služobné cesty a iné udalosti), dve krúžkovacie knihy (1942–1954, 1954–1991), zošity s evidenciou ulovených vtákov prešetrovaných na parazity (1953–1963), separáty, výpisky z literatúry, rukopisy článkov a tiež aj množstvo vyplnených hniezdných kariet, ktoré si sám

vyplňoval pri štúdiu hniezdnej biológie vtákov. Ako dlhoročný spolupracovník Krúžkovacej stanice (od roku 1942) si viedol aj evidenciu spätných hlásení, ktorá sa však nezachovala. Je treba poznamenať, že aj terénne záznamy sa nezachovali všetky (napríklad roky 1952 a 1953 úplne chýbajú). Záľubou RNDr. F. Baláta bolo fotografovanie. Fotografovať začal v roku 1941 a fotoaparát sa stal súčasťou jeho terénnej výstroje. V jeho fotoarchíve sa nachádzali dnes už historické zábery zo zaniknutých lokalít a z rôznych starších ornitologických podujatí. Z tohto vzácneho fotoarchívu sa zachovala len časť (niektoré fotografie a kontaktné kópie negatívov). Podľa jeho zápisu na jednej obálke s fotografiami bol fotoarchív zničený pri zaplavení pivnice, kde bol tento materiál prechodne uložený. Je nesmierna škoda, že práve archív negatívov, kde boli uvedené dátumy a lokalizácie jednotlivých záberov, sa nezachoval. Súčasťou pozostalosti je aj rozsiahla korešpondencia s mnohými československými ornitológmi (a parazitológmi), ako aj s mnohými zahraničnými ornitologickými osobnosťami.

V tomto príspevku sú spracované doteraz nepublikované údaje RNDr. F. Baláta zo západného Slovenska. Pri údajoch, ktoré už boli publikované, sú uvedené len tie, ktoré obsahujú ďalší doplňujúci údaj. Druhy sú zoradené abecedne. V niektorých prípadoch je lokalizácia údajov spresnená podľa dnes platných katastrov obcí. Materiál pochádza z rokov 1946–1991.

Acrocephalus melanopogon: 22. 5. 1982 Gbelce „Parížske močiare“, na lokalite stretnutie s pražskou skupinou ornitológov, nález vyvedeného hniezda *A. melanopogon*. 24. 7. 1982 Gbelce „Parížske močiare“ chytený 1 juv. ex., ďalší juv. ex. a adultná samica boli chytené v nasledujúcom dni (25. 7.).

Acrocephalus palustris: 7. 7. 1951 Baka, v zárstoch na dunajských ostrovoch spieva „mnoho“ exemplárov.

Acrocephalus schoenobaenus: 26. 6. 1951 Svätý Jur na vlhkých lúkach okolo „Šúru“ hniezdi „mnoho“ párov, vtáky väčšinou krmia mláďatá. 6. 7. 1951 spieva „mnoho“ exemplárov na ostricových lúkach pri Čiližskej Radvani a na

podobných vlhkých lokalitách pri Gabčíkove a Medveďove.

Actitis hypoleucos: 21. 5. 1950 Šúrovce hniezdo so 4 ks násadou na štrkovom brehu Váhu. 27. 8. 1950 viac ex. na Dunaji pri Bratislave – Petržalke („letný ťah“), začali sa objavovať hlavne podvečer, keď prestal ruch kúpajúcich sa ľudí.

Anas querquedula: 19. 5. 1968 Gabčíkovo 7 samcov na mŕtvom ramene „Rákászó“.

Anas strepera: 21. 4. 1946 viac párov na ramenách Dunaja pri Bake, v dňoch 19. 4. 1947, 18. 5. 1948, 6. 4. 1950 a 6. 5. 1951 niekoľko párov na ramenách Dunaja pri Bake. Balát (1959, 1963) lokalizoval tieto výskyty lokalitou Gabčíkovo. Počas plavby motorovým člnom 16. 5. 1964 pozorované na ostrove „Isztragov“ pri Gabčíkove a na ramenách pri Bake veľmi často páry chripláviak a menej často páry kačíc divých, 4. 6. 1967 na ramenách pri Gabčíkove (v širšom okolí prístavu) 17 ex., 18. 5. 1968 močiar „Malomföle“ pri Gabčíkove 1 ex.

Anthus campestris: 22. 6. 1947 Bratislava – Petržalka 1 ex. vábi na piesčitom poli.

Anthus trivialis: v dňoch 23. 4. 1950, 16. 4. 1951 a 17. 4. 1956 spievalo niekoľko ex. v lužných lesoch pri Bratislave – Podunajských Biskupiciach.

Aquila pomarina: 16. 7. 1977 Sološnica pozorovaný 1 ex. na „Roštúne“ v Malých Karpatoch (spolu s J. Vačkařom a J. Morávkom).

Ardea cinerea: 19. 3. 1950 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ pod hniezdami čerstvo rozbité vajcia, 15. a 17. 3. 1955 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ vtáky sedia na hniezdach a v niektorých hniezdach už budú aj násady (v lese je 10 cm snehu). 30. a 31. 5. 1956 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ hromadné obrúčkovanie mláďat na hniezdach za pomoci študentov Mistrovské lesníckej školy v Strážnici. Spolu tu bolo obrúčkovaných 70 mláďat volaviek popolavých a 9 mláďat kormoránov. Z obrúčkovaných volaviek došlo 7 spätných hlásení (archív KS NM Praha), z obrúčkovaných kormoránov 1 (po 12 rokoch – Formánek 1974).

Ardea purpurea: 7. 7. 1951 Gabčíkovo pozorovaná vylietaná rodina 1 ad. a 4 juv. ex. poletovať v trstinách mŕtveho ramena „Rákászó“,

kde ich zistili pred rokmi F. Matoušek a J. Brtek st. 27. 6. 1976 Gbelce „Parížske močiare“ pozorované juv. ex. (bez počtu).

Asio otus: 14. 5. 1950 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 4 pull. v hniezde vrany asi 8 m vysoko, 14. 5. 1951 Svätý Jur 3 ks násada v kotline brestu asi 4 m vysoko v „Panónskom háji“ v rezervácii „Šúr“, 16. 5. 1951 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 3 ks násada (jedno vajce sa liahne) v hniezde vrany asi 7 m vysoko.

Aythya nyroca: 6. 4. 1950 Gabčíkovo 2 samci na mŕtvom ramene „Nagyerdő“, 26. 6. 1951 Svätý Jur 2 samci na rybníku v rezervácii „Šúr“, 7. 7. 1951 Gabčíkovo 1 pár so 6 odrastenými mláďatami na mŕtvom ramene „Rákászó“, 17. 3. 1954 Gabčíkovo 3 samci a 1 samica na mŕtvom ramene „Nagyerdő“, 21. 3. 1954 Gabčíkovo 5 samcov a 1 samica na mŕtvom ramene „Rákászó“, 18. 5. 1966 Gabčíkovo 3 ex. na slepom ramene „Ispányos“ (pozorované spolu s Z. Kuxom).

Botaurus stellaris: 1. 5. 1982 Gbelce „Parížske močiare“ na 4 miestach sa ozývajú z močiara bučiaky veľké.

Burhinus oedicnaemus: 20. 5. 1950 na Váhu pri Šúrovciach sa podvečer ozývajú ležiaky. 21. 5. 1950 sme ich znovu pozorovali s J. Darolom. Večer vyletovali z vrbin pri Váhu a zapadali na blízke polia (ďatelina, repa). Ich hlas je počuť z tichého večera na 2 km. 18. 5. 1964 pasienok pri Sekuliach pozorovaný 1 ex., 16. 5. 1966 pasienok pri Sekuliach pozorované 2 ex. (spolu s Z. Kuxom), 10. 6. 1966 pasienok pri Sekuliach znovu pozorované 2 ex. (dohľadávanie hniezda nebolo úspešné), 17. 6. 1971 ležiaky na tejto lokalite nepozorované, 7. 9. 1974 lokalita ležiakov pri Sekuliach je vybagrovaná a úplne zničená. Poznámka: v roku 1964 hniezdil na tejto lokalite (pasienok pri Sekuliach) aj 1 pár *Asio flammeus* (Balát 1965a).

Caprimulgus europaeus: 13. 7. 1955 pahorkatinný les „Chrbát“ pri Vojniciach hniezdo s 2 polooperenými mláďatami na rúbani pod mladým dubom. Adultný vták vyletel z hniezda na vzdialenosť 1,5 m.

Cinclus cinclus: 30. 4. 1950 Bratislava „Železná studnička“ 1 ad. a 2 juv. ex. obrúčkované, 21. 1. 1951 Bratislava „Červený most“ 1 ad. ex. obrúčkovaný.

Circaetus gallicus: 27. 6. 1976 Gbelce pozorovaný 1 subadult. ex., 23. 5. 1982 Gbelce 1 ex. prelieta nad „Parížskymi močiarimi“.

Circus aeruginosus: 3. 4. 1951 Svätý Jur rezervácia „Šúr“ 1 samec loví v porastoch trste, 7. 7. 1951 Gabčíkovo mŕtve rameno „Rákászó“ 1 samica krúži nad močiarom, 20. 5. 1966 Gbelce „Parížske močiare“ pozorovaných 5 párov, 11. 5. 1974 Veľké Leváre „Abrod“ 1 pár.

Circus cyaneus: 20. 5. 1966 Gbelce „Parížske močiare“ pozorovaný 1 samec.

Circus pygargus: 16. 5. 1948 na lúkach medzi Vysokou pri Morave a Zohorom pozorované 2 ex., 4. 6. 1967 Gabčíkovo pozorovaný 1 pár.

Columba oenas: 3. 4. 1951 Svätý Jur „Panónsky háj“ v rezervácii „Šúr“ 1 ex. vyletel z dutiny brestu asi 8 m vysoko, 14. 5. 1951 na tej istej lokalite hniezdo s 2 ks násadou v dutine brestu asi 3,5 m vysoko. Otvor je tak úzky, že sa ním holub ledva pretiahne.

Coracias garrulus: 23. 7. 1950 Čiližská Radvaň pozorovaný pár so 4 vyvedenými mláďatami pri „Čiližských močiaroch“, 29. 4. 1951 Plavecké Podhradie hlas 1 ex. na lúkach, 14. 5. 1951 Svätý Jur 1 pár v „Panónskom háji“ v rezervácii „Šúr“, 16. 5. 1951 Bratislava – Podunajské Biskupice 1 pár v poraste starých dubov pri horárni „Topoľové“, 22. 7. 1951 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ preletuje 1–2 ex. s potravou v zobáku, 24. 5. 1956 Gabčíkovo park pri kaštieli 2 páry obsadzujú hniezdne dutiny, 4. 7. 1956 Šamorín – Čilistov 1 ex. vyletel z lužného lesa na pasienok na dunajskom ostrove naproti obci, 18. 5. 1966 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ pozorovaný 1 ex. (spolu s Z. Kuxom).

Corvus monedula: 16. 3. 1954 park pri kaštieli v Gabčíkove asi 25 ex. posedáva v korunách stromov (je tam hniezdna kolónia), 18. a 19. 4. 1956 park pri kaštieli v Hubiciach „hojne hniezdi“ v dutinách stromov a aj v komínoch kaštieľa, 29. 5. 1956 Bratislava – Petržalka park „Sad Janka Kráľa“ hniezdi „veľmi hojne“ v dutinách stromov.

Corvus frugilegus: 19. 5. 1948 park pri kaštieli v Rohovciach hniezdna kolónia (asi 75% hniezd je už vyvedených, na ostatných hniezdach sedia úplne operené mláďatá), 21. 5. 1950 Šúrovce hniezdna kolónia (väčšina mláďat

je už vyvedená), 16. 3. 1955 park pri kaštieli v Rohovciach hniezdna kolónia asi 250 hniezd (kolónia ešte nie je obsadená), 18. a 19. 4. 1956 park pri kaštieli v Hubiciach 3 hniezdne kolónie asi po 70 – 100 hniezdach, 29. 5. 1956 Bratislava – Petržalka park „Sad Janka Kráľa“ hniezdna kolónia, 15. 5. 1964 Bodza hniezdna kolónia.

Egretta garzetta: 29. 6. 1946 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“. V kolónii kormoránov a volaviek populavých sme pozorovali s J. Brtekom ml. a J. Somogyim 1 exemplár, ktorý preletel nad kolóniou a zosadol na suchý strom na brehu, odkiaľ sme ho vyplašili. Za pol hodiny ho odtiaľ znovu vyplašil J. Brtek. Miestny polesný, ktorý nás sprevádzal, nám ukazoval skupinu hniezd, z ktorých vraj vždy vyplaší 5 bielych volaviek.

Emberiza hortulana: 30. 4. 1950 Bratislava 1 ex. spieva vo viniciach na svahu Malých Karpát nad „Dynamitkou“ (dnes závod „Istrochem“).

Falco cherrug: 27. a 28. 4. 1947 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 1 ad. ex. prelieta nad rezerváciou, 10. 5. 1949 Baka „Ostrov orliakov morských“ 1 ex. dvakrát prelieta pri hniezde orliaka morského. Balát (1959, 1963) lokalizoval tento výskyt lokalitou „v revíri Gabčíkovo“. 3. 6. 1951 Sološnica „Roštún“ v skalnom hniezde obrúčkované 4 odrastené mláďatá (F. Balát, S. Svoboda), z čoho došli aj dve spätné hlásenia (J. Formánek in Hudec & Černý 1977). Ďalšie podrobnosti o tomto hniezdení pozri Balát (1965b). 31. 5. 1956 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 1 ad. ex. prelieta nad rezerváciou, 11. 4. 1958 Palárikovo 1 ex. prelieta v bažantnici.

Falco peregrinus: 13. 5. 1951 Kuchyňa hniezdi 1 pár na skalách „Vysokej“ v Malých Karpatoch. 3. 6. 1951 Sološnica hniezdo s 2 mláďatami na SZ svahu „Roštúna“. Mláďatá boli o trochu vyspelejšie než mláďatá sokola rároha, ktoré boli v ten deň obrúčkované. 20. 4. 1956 Plavecký Mikuláš 1 ex. sa ozýva okolo „Hromovej skaly“.

Falco subbuteo: 16. 5. 1951 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 1 teritoriálny pár v rezervácii, 21. 5. 1951 tu samec znovu tokal.

Haliaeetus albicilla: 19. 4. 1947 Baka ostrov „Új osztály“ kontrola hniezda: hniezdo čerstvo vystlané suchou ostricou, ale bez násady (exkur-

zia na motorke s J. Novotným). 18. 5. 1948 Baka ostrov „Új osztály“ v hniezde obrúčkované 1 mláďa asi 50 dní staré (exkurzia na bicykli s V. Elsnerom). 10. 5. 1949 Baka ostrov „Új osztály“ v hniezde obrúčkované 1 mláďa asi 40 dní staré. 6. a 7. 4. 1950 Baka ostrov „Új osztály“ kontrola hniezda: samica sedí na jednom vajci, druhé vajce je pod hniezdom rozbité (exkurzia s M. Bališom). Krátko na to bol na ostrove nájdený adultný orliak s postreleným krídlom. 6. 5. 1951 Baka ostrov „Új osztály“ kontrola nového hniezda (orliaky ho postavili začiatkom roka) za doprovodu polesného Š. Csóku st. Orliaky v hniezde nehniezdia, pretože v marci sa v blízkosti hniezda zalesňovalo. 23. 3. 1954 Baka ostrov „Új osztály“ jedno z troch hniezd (prvé hniezdo) je len trochu nadstavené, orliaky na lokalite nehniezdia, na ostrove sa zalesňuje. 1. 6. 1956 Baka ostrov „Új osztály“ kontrola rezervácie spolu s generálnym konzervátorom J. Matisom: orliaky na lokalite nehniezdia, 1 adult. ex. sa zdržuje pri hniezdach. 20. 3. 1954 Gabčíkovo ostrov „Ercséd“ obsadené hniezdo, samica vyletela z hniezda (exkurzia s A. Stollmannom). Hniezdo bolo postavené v roku 1952, avšak v rokoch 1952 a 1953 v ňom orliaky morské nehniezdili (pravdepodobne sa jednalo o pár, kde jeden z partnerov bol nedospelý). 7. 5. 1954 v hniezde obrúčkované 1 mláďa asi 40 dní staré (exkurzia na bicykli). 28. 4. 1955 Gabčíkovo ostrov „Ercséd“ v hniezde obrúčkované 1 mláďa asi 30 dní staré (foto in Hudec & Černý 1977, p. 51). V období inkubácie bola na lokalite vysoká voda a preto tu mohli orliaky nerušené hniezdiť (exkurzia na bicykli z Bratislavy do Gabčíkova). Poznámka: F. Balát si zapísal do svojich záznamov aj túto informáciu polesného J. Poldaufa z Gabčíkova: v marci 1950 videl polesný J. Poldauf na protihľej maďarskej strane na riečnom km 1811 (na ostrove „Madarász“ naproti našej obci Sap) hniezdo orliaka morského a nad hniezdom krúžil adultný pár orliakov morských. Hniezdo bolo postavené v blízkosti Dunaja a bolo z našej strany dobre viditeľné.

Lanius minor: 20. 5. 1951 Plavecký Mikuláš niekoľko ex. pri železničnej stanici; 6. 7. 1951 Veľký Meder vyvedené mláďatá, jednotlivé páry všade na Žitnom ostrove.

Lanius senator: 10. 6. 1972 Doľany hniezdo so 7 pull. Mláďatá boli obrúčkované, z čoho došlo aj spätné hlásenie (J. Formánek in Hudec et al. 1983).

Larus ridibundus: v dňoch 22., 25. 5. a 6. 6. 1986 obrúčkované v kolónii pri Gbeloch – Adamove 120 pull., 23. 7. 1987 obrúčkované v tejto kolónii 2 pull., 22. 5. 1988 obrúčkované v tejto kolónii 38 pull.

Limosa limosa: 6. 5. 1954 Gabčíkovo hniezdo s čiastočnou násadou 1 vajce v močiari pod obcou smerom k prístavu, 1. 6. 1956 Gabčíkovo 1 ex. sa ozýva v močiari pri „Veľkom Vraňom“, 18. 5. 1966 Čiližská Radvaň pozorované 3 páry (spolu s Z. Kuxom), 18. 5. 1968 na lúkach medzi Gabčíkovom a Bakou hlasy brehárov a hvizdákov (bez počtu), 10. 5. 1975 Veľké Leváre „Abrod“ hniezdo so 4 ks násadou, 3. 5. 1981 Veľké Leváre „Abrod“ výskyt nezistený.

Locustella luscinioides: 26. 6. 1951 Svätý Jur rezervácia „Šúr“. V trstine na tzv. vyhorenis-ku spievajú 4 samci, ďalej tam boli pozorované už aj vyvedené mláďatá. 16. 4. 1952 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ spievajú 3 ex.

Locustella naevia: 16. 5. 1948 na rozľahlých lúkach s rozptýlenými vrbovými krami medzi Vysokou pri Morave a Zohorom spieva „množstvo“ exemplárov. 29. 4. 1951 na lúkach s rozptýlenými vrbovými krami pri Plaveckom Podhradí spieva 14 ex., z toho bol 1 ex. obrúčkovaný (chytený do sklopky) a 2 ex. V. Brtek strelil (z toho 1 ex. je v coll. Katedry zoológie PFUK). 16. 7. 1955 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ spieva „viac“ exemplárov. 11. 5. 1974 Veľké Leváre „Abrod“ spieva „viac“ exemplárov. 10. 5. 1975 Veľké Leváre „Abrod“ 1 ex. chytený do sklopky, 2. 9. 1978 Veľké Leváre „Abrod“ 1 ex. chytený do narázokvy.

Luscinia svecica cyanecula: 6. 7. 1951 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ 2 samci (z toho jeden s potravou v zobáku), 22. 7. 1951 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ pozorovaná samica kŕmiaca 2 – 3 vyvedené mláďatá a chytený 1 samec a 1 vyvedené mláďa, 16. 4. 1952 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ spieva 1 samec, 25. 7. 1953 na tej istej lokalite 2 páry s čerstvo vyvedenými mláďatami, 16. 7. 1955 na tej istej lokalite 3 páry (ostricový močiari bol pred nedávnom zapálený), 25. 5. 1956 na tej

istej lokalite spieva 1 samec, 9. a 10. 6. 1964 na tej istej lokalite obrúčkované 3 ad. a 1 juv. ex. (ďalšie údaje z tejto exkurzie pozri Balát 1965c), 18. 5. 1966 na tej istej lokalite výskyt nezistený (Z. Kux a F. Balát; močiari je úplne vyschnutý, iba miestami medzi „stoličkami“ vlhko, voda v kanáli 70 cm pod normálnym stavom), 20. 5. 1966 Gbelce „Parížske močiare“ 3–4 ex., 19. 5. 1968 Gabčíkovo 1 samica v trstí pri kanáli 1 km JV od „Dedinského ostrova“, 20. 5. 1982 Čičov „Hámske trstie“ 1 spievajúci samec v severnej časti lokality (Z. Kux a F. Balát; lokalita zanikla výstavbou rybníkov), 23. 5. 1982 Gbelce „Parížske močiare“ výskyt nezistený. Poznámka: údaj Z. Kuxa a F. Baláta z 20. 5. 1982 (Čičov „Hámske trstie“) bol ústnym podaním chybné datovaný na 22. 5. 1986 (A. Mutkovič in Harvančík & Šrank 1986). Správny dátum pozorovania je 20. 5. 1982.

Merops apiaster: 24. 7. 1949 Radošovce – Vieska 2 hniezda v brehu potoka „Chvojnica“, v jednom hniezde obrúčkovaných 5 pull., v druhom hniezde bola samica na mláďatách mŕtva (coll. ORNIS Přerov – Sitko 1986). 14. 7. 1955 Nová Vieska pozorované 2 páry, jedno hniezdo nájdené. 27. 6. 1976 Sikenička hniezdna kolónia, pozorovaných spolu 25. ex.

Milvus migrans: 29. 6. 1946 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 1 – 2 ex., 27. 4. 1947 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 1 pár, 6. a 7. 4. 1950 Baka dunajské ostrovy naproti horárni „Dékány“ 1 pár (pozorované spolu s M. Bališom), 20. 5. 1950 Šúrovce 1 ex. (pozorovaný z okna od J. Darolu), máj 1950 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ 1 pár hniezdi v blízkosti rezervácie na topole na okraji lesa asi 300–500 m proti prúdu Dunaja (trvale sa tam zdržujú), 6. 5. 1951 Baka dunajské ostrovy naproti horárni „Dékány“ preletuje 1 ex. (bude tam asi hniezdiť), 18. 5. 1966 Gabčíkovo ostrov „Ercséd“ 2 ex. (pozorované spolu s Z. Kuxom).

Milvus milvus: 29. 4. 1947 Hrádok pozorovaný 1 pár na svahu Považského Inovca, z nich jeden lovil na stráni sysľov. 13. 5. 1951 Kuchyňa pozorovaný 1 krúžiaci ex. medzi „Vysokou“ a „Vývratom“ v Malých Karpatoch.

Monticola saxatilis: 29. 4. 1951 Sološnica „Čertova dolina“ 1 samec na „skalnej veži“, 12. a 13. 5. 1951 Plavecký Mikuláš 3 samce a 2 sa-

mice na skalách nad obcou, 3. 6. 1951 tu nájdené hniezdo s 5 slepými pull. a pozorovaný aj druhý pár s potravou v zobáku, 20. 4. 1956 Plavecký Mikuláš 1 spievajúci samec na skale a 1 samica na vápencovom svahu, 9. 6. 1964 Trstín 1 samec v kameňolome, 30. 4. 1967 Dobrá Voda 1 samec v kameňolome, 1. 5. 1967 Plavecký Mikuláš 1 ad. samica obrúčkovaná, 7. 6. 1973 Smolenice 1 spievajúci samec v kameňolome, 9. 5. 1974 Hradište pod Vrátnom 1 samec obrúčkovaný, 10. 5. 1974 Plavecký Mikuláš 1 samec pozorovaný, 8. 6. 1974 Plavecký Mikuláš na dvoch miestach pozorované vyvedené mláďatá a 1 ad. samec obrúčkovaný (ktorý už začal „prefarbovať“), 30. 4. 1978 Plavecký Mikuláš na skalnej stráni spieva 1 samec s krúžkom na nohe (asi obrúčkovaný 8. 6. 1974).

Motacilla cinerea: 30. 4. 1950 Bratislava „Železná studnička“ 1 ex. s potravou v zobáku na potoku pri „Červenom moste“ a ďalšie 2 ex. s potravou v zobáku lietali pri rybníku.

Motacilla flava: 16. 4. 1952 Čiližská Radvaň „Čiližské močiare“ a okolie „mnoho“ exemplárov.

Numenius arquata: 16. 5. 1948 lúky medzi Vysokou pri Morave a Zohorom, terénna exkurzia Československej ornitologickej spoločnosti (po členskej schôdzi v Bratislave – pozri Zkz. 1948). Nájdené hniezdo s 2 asi tri dni starými pull. a 1 vajcom (odobraté do coll. B. K. Kinského). Ďalšie už odrastené pull. chytil Dr. Obhlídal. Celkove tu bolo pozorovaných asi 6 párov. 29. 4. 1951 na lúkach pri Plaveckom Podhradí niekoľko ex. naletuje na potulujúce sa vrany (nájdené 1 zničené vajce), 20. 5. 1951 na lúkach medzi Plaveckým Mikulášom a chatou „Lučnou“ pozorované 3 páry, 3. 6. 1951 tu pozorovaných 9 ex., 6. 7. 1951 Čiližská Radvaň pozorované 2 tohoročné mláďatá (s krátkym zobákom), 18. a 19. 3. 1954 Gabčíkovo močiar smerom na „Veľké Vranie“ 1 teritoriálny pár, 20. 4. 1956 Plavecké Podhradie 2 páry na lúkach pod Plaveckým hradom, 1. 6. 1956 Gabčíkovo močiar pri „Veľkom Vraňom“ 1–2 ex., 4. 6. 1967 Gabčíkovo ad. ex. s 3 asi týždeň starými juv., 18. 5. 1968 na lúkach medzi Gabčíkovom a Bakou hlasy hvizdákov a brehárov (bez počtu), 18. 5. 1974 Veľké Leváre „Abrod“

obručkované 2 pull., 10. 5. 1975 Veľké Leváre „Abrod“ liahnúca sa násada (11. 5. v hniezde 1 hluché vajce – coll. SNM Bratislava), 18. 4. 1977 Veľké Leváre „Abrod“ 1 pár, 3. 5. 1981 Veľké Leváre „Abrod“ 1 pár na poli (asi mali zničenú násadu).

Parus montanus: na spresnenie publikovaných pozorovaní *Parus montanus* v dunajských luhoch (Balát 1963) je treba poznamenať, že F. Balát si do svojich terénnych zápisov zaznamenal (už v roku 1955) aj charakteristický kontaktný hlas tohoto druhu („dede-čéé-čéé“), čo vylučuje zámenu s *Parus palustris*.

Passer domesticus: 24. 8. 1956 Bratislava – Podunajské Biskupice, hospodársky dvor roľníckeho družstva v obci. Odstrel synantropného vtáctva pre virologické účely. Vrabec domový je tu najhojnejší vták (asi 300 ex.), hniezdia pod strechami hospodárskych budov, ale hniezda majú postavené aj v korunách okolitých stromov. Z hniezd sa ozývajú mláďatá.

Phalacrocorax carbo: 29. 6. 1946 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ početnosť kolónie kormoránov odhadnutá na 600 obsadených hniezd. Pred dvomi dňami tu bolo odstrelených asi 30 kormoránov. Ďalšie podrobnosti o tejto exkurzii pozri Matoušek (2008). V dňoch 11., 13., 15. a 16. 4. 1951 bol v rezervácii „Ostrov kormoránov“ prevedený redukčný odstrel kormoránov, na ktorom som sa 16. 4. zúčastnil. Bolo odstrelených 90 + 60 + 10 + 12 kormoránov, spolu 172 exemplárov. 21. 5. 1951 sme zistili, že v tej časti kolónie, kde prebiehal odstrel, kormorány zanechali hniezda s násadami a opustili kolóniu. Nevracali sa tam ani na nocovanie. Volavky popolavé v kolónii zostali. 15. 3. 1955 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ celková početnosť kolónie kormoránov sa dá odhadnúť asi na 1000 kusov. 16. 5. 1964 počas plavby motorovým člnom po Dunaji a dunajských ramenách v okolí Baky kormorány nepozorované, hoci v predchádzajúcich rokoch 1946–1956 tu v okolí „Ostrova orliakov morských“ lietali v krdľoch. Poznámka: kormorány pozorované v okolí „Ostrova orliakov morských“ museli pochádzať z blízkej hniezdnej kolónie na ostrove „Buvaras“ (pozri A. Naš in Rác 2008). Túto kolóniu F. Balát sám nenavštívil, len sa

o nej do počul od miestnych lesníkov. V liste A. Stollmannovi z 30. 7. 1952 uviedol: „Po té kolonii volavek výše Gabčíkova by bylo dobre se pozret. Také tam má byt vraj kolónia kormoránů“.

Podiceps cristatus: 21. 4. 1946 Gabčíkovo mŕtve rameno „Nagyerdő“ 1 ex., 7. 4. 1950 Gabčíkovo mŕtve rameno „Dékány“ 3 ex., 7. 7. 1951 Gabčíkovo mŕtve rameno „Rákászó“ niekoľko párov s mláďatami, 22. 7. 1951 Čičov „Čičovské mŕtve rameno“ niekoľko odrastených mláďat.

Porzana porzana: 2. 4. 1950 Svätý Jur 1 ex. na okraji priekopy pri nádraží, 20. 6. 1950 Svätý Jur 1 ex. na vyhorenisku v rezervácii „Šúr“.

Prunella modularis: 27. 4. 1947 Kalinkovo „Ostrov kormoránov“ spieva niekoľko ex., 8. 5. 1949 Baka viac spievajúcich ex. v lužných lesoch.

Regulus ignicapillus: 10. 4. 1958 v lužnom lese Váhu pri Kolárove pozorovaných niekoľko tiahnúcich ex. (spolu s J. Havlínom).

Riparia riparia: 4. 7. 1956 Šamorín – Čilistov menšia hniezdna kolónia (asi 15 párov) v brehu bočného ramena Dunaja. V niektorých hniezdach už boli mláďatá vyvedené, v dvoch hniezdach boli 5 ks násady a v dvoch hniezdach boli vyspelé mláďatá. Na týchto mláďatách bol po prvýkrát v bývalom Československu dokumentovaný výskyt kliešťa *Ixodes lividus* (Balát 1961).

Saxicola rubetra: 16. 5. 1948 na lúkach medzi Vysokou pri Morave a Zohorom 2 hniezda s násadami, ďalšie páry len stavali hniezda. 29. 4. 1951 Plavecké Podhradie, na lúkach (hniezdište *N. arquata* a *L. naevia*) sú výhradne len príhľaviare červenkasté (2 ex. chytené a obrúčkované), príhľaviara čiernohlavého sme tam nepozorovali (s V. Brtekom) za celý deň ani jedného. 6. 5. 1954 Gabčíkovo 1 spievajúci samec na lúkach pod obcou smerom k prístavu, 22. 5. 1956 Holice pozorovaných niekoľko ex., 10. 5. 1975 Veľké Leváre „Abrod“ 1 samica chytená a obrúčkovaná.

Sterna albifrons: 21. 5. 1950 pozorovaný 1 pár na Váhu pri Šúrovciach (spolu s J. Darolom). Lietali nad ramenom Váhu asi 15 m od nás. Neskôr ich tam J. Darola už nepozoroval.

Sterna hirundo: 15. 6. 1991 Gbely – Adamov obrúčkovaných 19 pull.

Sylvia borin: 22. 5. 1956 Šamorín – Čilistov „hojný“ výskyt v lužnom lese naproti obci.

Upupa epops: 23. 4. 1950 Bratislava – Podunajské Biskupice 3 ex. v lužných lesoch; 4. 4. 1951 Bratislava 1 ex. letí od nábrežia Dunaja priamo cez mesto; 16. 4. 1951 Bratislava – Podunajské Biskupice niekoľko ozývajúcich sa ex. v lužných lesoch; 17. 6. 1951 Sološnica niekoľko ex. na pasienku pod „Roštúnom“; 7. 7. 1951 cestou po hrádzi v okolí Gabčíkova pozorovaných „veľa“ ex., ktorý nosili potravu; 14. 5. 1964 Bratislava – Podunajské Biskupice 1 pár s potravou v zobáku v lužných lesoch.

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som chcel srdečne poďakovať L. Turčokovej, J. Chytilovi a V. Škorpikovej za sprístupnenie pozostalosti po RNDr. F. Balátovi.

Literatúra

- BALÁT F. 1951: Na záchranu Svätôjurského šúru. — Ochrana prírody 6 (5): 106–108.
- BALÁT F. 1959: Ptačí složka biocenos Velkého Žitného ostrova a její možná účast na tamních přírodních ohniskách přenosných nemocí. — Kandidátska disertační práce. Ústav biologie obratlovců AV ČR, Brno.
- BALÁT F. 1961: Nález klíštěte druhu *Ixodes lividus* Koch v Československu. — Zoologické listy 10 (2): 180–182.
- BALÁT F. 1963: Ptačí fauna Žitného ostrova. — Biologické práce 9 (7) : 1–83.
- BALÁT F. 1965a: Hnízdění kalouse pustovky *Asio flammeus* (Pontopp.) v jihozápadní části Slovenska. — Zoologické listy 14 (2): 187–188.
- BALÁT F. 1965b: Příspěvek o hnízdění a potravě roha velkého (*Falco cherrurg*). — Sylvia 17: 224–227.
- BALÁT F. 1965c: Z ornitologických exkursí na Žitný ostrov v roce 1964. — Zprávy MOS (2): 24–27.
- FORMÁNEK J. 1974: XX. zpráva Kroužkovací stanice Národního muzea v Praze a Čs. ornitologické společnosti za r. 1966–1970. — Sylvia 19: 7–82.
- HARVANČÍK S. & ŠRANK V. 1987: Na záchranu Hámskeho trstia. — Pamiatky – príroda 18 (2): 76–79.
- HUDEC K. & ČERNÝ W. (eds.) 1977: Fauna ČSSR Ptáci 2. — Academia, Praha.

- HUDEC K. (ed) 1983: Fauna ČSSR Ptáci 3/2. — Academia, Praha.
- MATOUŠEK B. 2008: Posledná práca RNDr. Františka Baláta, CSC. — Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov. 54: 124–128.
- RÁC P. (ed.) 2008: Ornitologické pozorovania. — Tichodroma 20: 179–182.
- SITKO J. 1986: Faunisticky významné prírůstky ve sbírkách Moravské ornitologické stanice v letech 1979–84. — Zprávy MOS 44: 65–73.
- ZKZ. 1948: Členská schůze Českosl. ornitologické společnosti v Bratislavě ve dnech 15. – 17. května 1948. — Sylvia 9–10 (2): 56.

Došlo: 2. 9. 2011

Prijaté: 14. 10. 2011

Nomenclatural and taxonomic status of birds described by Joseph von Nagy in 1859

Nomenklatorický a taxonomický štatút vtákov opísaných Josephom von Nagyom roku 1859

Jiří MLÍKOVSKÝ

Department of Zoology, National Museum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, Czech Republic;
jiri_mlikovsky@nm.cz

Joseph von Nagy (1818–1892) was a district physician and naturalist at Nitra, south-western Slovakia. In 1859 he published a checklist of the birds of the Nitra District, in which he created several new specific names of birds. These names remained overlooked in taxonomic literature. My revision of these names showed that Corvus coracias Nagy is an objective synonym of Coracias garrulus Linnaeus, Turdus sturnus Nagy is an objective synonym of Sturnus vulgaris Linnaeus, and Turdus oriolus Nagy is an objective synonym of Oriolus galbula Linnaeus = Oriolus oriolus (Linnaeus).

Joseph von Nagy (1818–1892; also Josef von Nagy, Jozef Nagy) was a district physician at Nitra (Matoušek 1961) and an active member of the ‘Verein für Naturkunde zu Presburg’ (‘The Natural History Society of Presburg [= Bratislava]). See Bokesová-Uherová (1958) and Ferencová & Kukurová (2000) for the history of this Society. In 1859, Nagy published an annotated checklist of birds recorded from the then Nitra District, south-western Slovakia. In this less-known paper Nagy created several new names of birds, which were overlooked by subsequent compilers of ornithological synonyms. Herewith he became the first Slovak author who

created new name of birds. Below I list Nagy’s nominal taxa and discuss their nomenclatural and taxonomic status.

Current taxonomy and nomenclature follow Dickinson (2003). Nomenclatural issues follow International Code of Zoological Nomenclature (ICZN 1999).

Systematic list

Corvus coracias Nagy

Corvus coracias Nagy, 1859: 54. [New name for “*C. garrulus* L.”]

Now: *Coracias garrulus* Linnaeus, 1758.